

V. PRAGMATYKA DZIENNIKARSKICH WYPOWIEDZI W RADIU I TELEWIZJI

Barbara Boniecka,
Jolanta Panasiuk

Typy wiedzy a ich kontekst pragmatyczny

Nie masz naturalniejszej wiedzy, jak żądza poznania
Michel Montaigne

W definicjach terminu *wiedza* uwzględnia się dwie perspektywy. Z jednej strony pojęcie to może być rozumiane rezultatywnie – jako ogół wiadomości zdobytych w wyniku procesu uczenia się, z drugiej zaś – procesualnie, tzn. jako sposób mentalnego porządkowania rzeczywistości. W tym artykule będzie chodziło o tę drugą.

Systematyczny i instytucjonalnie zorganizowany proces nabywania wiedzy wiąże się z kształceniem szkolnym. W tradycji pedagogicznej rysują się trzy główne zasady doboru treści kształcenia. Przyswajana w szkole wiedza powinna:

- 1) reprezentować całokształt dorobku ludzkości,
- 2) służyć wytworzeniu cech społecznie pożądanych,
- 3) pozwalać uczniom na rozwój ich zdolności poznawczych, a szerzej – zdolności przystosowawczych i kreatywnych¹.

Wiedza wiąże się więc z pojęciem twórczej aktywności, rozumianej jako odkrywanie czegoś dla siebie nowego, intelektualnie wartościowego². Tego typu postawy twórcze, będące dyspozycją każdego zdrowego człowieka³, są osiąganą za sprawą kształcenia i wychowania. O potencjale twórczym jednostki decydują zdolności intelektualne, a typ posiadanej wiedzy wynika z możliwości kreatywnych⁴.

¹ Por. opracowanie *Sztuka nauczania. Szkoła*, pod red. K. Konarzewskiego, Warszawa 1995, rozdz. V. *Program szkolny*, s. 180–211.

² Por. D. Czelakowska, *Twórczość a kształcenie języka dzieci w wieku wczesnoszkolnym*, Kraków 1996.

³ Potwierdzają to opinie wielu psychologów, m.in. S. Szumana i J. Piageta. Por. też Z. Pietrasiński, *Człowiek formowany jako podmiot rozwoju*, „Psychologia Wychowawcza”, t. XXX (XLIV), 1987, nr 3, s. 249–271.

⁴ Według wielu wybitnych przedstawicieli psychologii humanistycznej (E. Fromm, C. Rogers, A. Maslow), wiedza ujmowana jest jako wartość nadająca życiu ludzkiemu sens w sposób podmiotowy, tj.

Wiedza opisywana bywa ze względu na jej przedmiot: *wiedza z jakiejś dziedziny, gałąź wiedzy (wiedza techniczna, wojskowa, rolnicza; wiedza o sztuce, społeczeństwie, sporcie itp.); typ racjonalności: wiedza naukowa, potoczna, naiwna, praktyczna itp.; zakres: wiedza szkolna, encyklopedyczna, fragmentaryczna, ogólna itp.; jakość: wiedza usystematyzowana, gruntowna, utrwalona itp.; także ze względu na to, do kogo należy: wiedza subiektywna, obiektywna itp.*

Zarówno typ posiadanej wiedzy, jak również sposoby dochodzenia do niej zależne są od środowiska, w którym człowiek przebywa. Niebagatelną rolę w kształtowaniu umysłowych postaw w dzisiejszym świecie odgrywają środki masowego przekazu, w tym radio. Poprzez radio informuje się o zjawiskach otaczającej rzeczywistości, kształtuje się opinie o faktach, utrwala postawy społeczne, modeluje gusta, słowem – radio uczy, wychowuje, a czasem bawi. Takie cele zostały skodyfikowane w „Ustawie o radiofonii i telewizji”⁵.

Przedmiotem niniejszego artykułu będzie merytoryczna zawartość tekstów audycji radiowych adresowanych do młodzieży w wieku szkolnym. Ze względu na ten typ słuchaczy, treści programu radiowego mają znaczenie szczególne w kształtowaniu społecznego obrazu świata, tworzeniu hierarchii wartości, propagowaniu określonych zasad postępowania.

Materiał badawczy obejmuje nadawany przez radiową rozgłośnię lubelską cykl audycji dla młodzieży „Pora na Juniora”⁶. Rozważeniu poddanych zostało kilka podstawowych zagadnień. Po pierwsze omawia się, jaki typ wiedzy znajduje eksplikację w programie radiowym przeznaczonym dla młodzieży szkolnej. Ponadto inte-

poprzez sam proces tworzenia i jego znaczenie dla rozwoju i samorealizacji twórcy, nie zaś poprzez wytwór tego procesu i jego znaczenie dla społeczeństwa czy kultury. Aktywność twórcza odnosi się nie tylko do sfery poznawczej, lecz także sposobów przeżywania i działania, kontaktów międzyludzkich, czy w ogóle myślenia twórczego.

⁵ Rozdział I art. 1. punkt 3. oraz punkt 3a. Ustawy o radiofonii i telewizji ujednoliconej przez KRRiTV na podstawie „Dziennika Ustaw” z 1993 r. nr 7. poz. 34. i z 1995 r. nr 66. poz. 335. oraz nr 142. poz. 701. mówi, że: „Zadaniem radiofonii i telewizji jest ułatwianie korzystania z oświaty i dorobku nauki” i „upowszechnianie edukacji obywatelskiej”. Rozdział 4. art. 2. punkt 5. oraz art. 25. punkt 3. z kolei podają, że „Programy publicznej radiofonii i telewizji powinny służyć rozwojowi kultury, nauki i oświaty, ze szczególnym uwzględnieniem polskiego dorobku intelektualnego i artystycznego”, a „Audycje oświatowe powinny odpowiadać wymogom zawartym w szkolnych programach nauczania”.

⁶ Poddany analizie korpus tekstów jest dość jednolity. Wszystkie audycje wchodzą w obręb jednego cyklu opatrzonego wspólnym tytułem, nadawane są o jednakowej porze (19:30) w określony dzień tygodnia (piątek). Znana jest charakterystyka socjologiczna zarówno nadawcy (jest to względnie stały zespół kilkunastoletnich dziewcząt i chłopców przygotowujących program), jak i odbiorcy komunikatu (młodzież szkolna). Struktura poszczególnych audycji w obrębie cyklu jest powtarzalna, a liczne wskaźniki nawiązania pomiędzy kolejnymi częściami cyklu spajają je w całość uporządkowaną czasowo i logicznie. Takie ukształtowanie audycji, w którym zakłada się trwałość i ciągłość kontaktu, wpływa na mechanizmy integracyjne środowiska młodzieżowego, stwarza poczucie wspólnoty założonych odbiorców programu i jego autorów. Wszystkie materiały nagrano na taśmy magnetofonowe, po czym przetranskrybowano. Korpus tekstów poddanych analizie stanowi 10 półgodzinnich audycji wyemitowanych przez Radio Lublin w piątki, w okresie od listopada 1997 r. do kwietnia 1998 r. (łącznie pięć godzin nagrania, co stanowi ok. 100 stron maszynopisu transkrypcji).

resujące wydało się, w jakim stopniu merytoryczna zawartość audycji radiowych wyzyskuje zmienne wynikające z założonej sytuacji komunikacyjnej (pragmatycznej), czy treści emitowane na antenie radiowej korespondują z doświadczeniami słuchaczy zdobytymi w toku edukacji szkolnej i jakie funkcje spełnia poprzez swą treść audycja radiowa w ogólnym procesie kształcenia i wychowania młodego pokolenia. Następnie, jakie formy wypowiedzi służą przekazaniu wiedzy, w jaki sposób gatunkowy kształt audycji radiowej koresponduje z typem przekazywanej wiedzy i specyfiką medium.

Przedmiot wiedzy

Dziedzina wiedzy prezentowana na antenie radiowej związana jest obligatoryjnie z realizowanym tematem⁷. Zawartość treściowa poszczególnych audycji wynika ze schematu programu, w każdym bowiem cotygodniowym odcinku realizuje się struktura całego cyklu. Stałe pozycje – „kąciki” – opatrzone często tytułami, np. „Klub Pasjonata”, „Co nowego w kulturze?”, „Konkursy”, lekcja angielskiego, określają ogólnie krąg tematyczny programu. Bywa, że audycje zyskują charakter okolicznościowy, wiążą się np. z uprawianiem sportów zimowych, obchodzeniem świąt Bożego Narodzenia czy andrzejek, aktualnymi imprezami kulturalnymi odbywającymi się na terenie Lublina i regionu oraz akcjami charytatywnymi, w których organizowanie włączony jest zespół autorów „Pory na Juniora”.

Tematyka podejmowana w „Juniorze” koresponduje z uwarunkowaniami socjopsychologicznymi odbiorców. Typ wiedzy przedstawiany na antenie odpowiada tematycznym centrom zainteresowań młodzieży. Dotyczą one sposobów spędzania wolnego czasu (sportu, kultury) czy pasji (muzykowania, łyżwiarstwa, graffiti). O tematycznym kształcie programu, choć w ograniczonym zakresie, mogą decydować sami słuchacze, kontaktując się z autorami audycji listownie lub telefonicznie.

Audycje tworzące badany tu cykl są z reguły wielotematowe. W obrębie tematów ogólnych dałoby się wymienić podtematy, całość jawi się więc jako układ hierarchiczny. Tematyczne ukształtowanie audycji z cyklu „Junior” znajduje odbicie w leksykalnosemantycznej zawartości tekstów. Tematy okolicznościowe grupują wprawdzie stałe, ale bogate słownictwo, frazeologię i utarte struktury składniowe, np.: „Święta Bożego Narodzenia”: – określenia czasu: *Nowy Rok, pierwsza gwiazdka, wigilijna kolacja*; – określenia świątecznego nastroju: *bezpieczeństwo, bliskość, ciepło, magia, radość, rodzinna atmosfera*; – nazwy tradycyjnych obrządków: *dzielić się opłatkiem, jedno nakrycie dla nieoczekiwanego gościa, pasterka, przychodzi Mikołaj, rozpakowywać prezenty, śpiewać kolędy, ubierać choinkę, życzenia spokojnych i zdrowych świąt*; – nazwy osób: *Jezus Chrystus, święty Mikołaj w czerwonym*

⁷ Zob. B. Boniecka, J. Panasiuk, *Temat audycji radiowych. Sposoby jego wprowadzania i rozwijania*, „Annales UMCS”, Lublin – Polonia, vol. XVIII, sectio FF, 2000, s. 59–84.

stroju, kolędnicy; – rekwizyty: *biały obrus, choinka, lampki, prezenty, sianko*; – potrawy: *dwanaście potraw, karp po żydowsku, kompot z suszonych śliwek*. W ramach tematu „Święta Bożego Narodzenia” przewijającego się w trzech kolejnych audycjach cyklu realizowane są hipotematy – „Tradycja świętego Mikołaja w różnych kulturach”, „Zakupy przedświąteczne” i „Potrawy świąteczne w różnych krajach”, które rozwijają poszczególne składowe tematu głównego. Przykładowo hipotemat potrawy świąteczne w różnych krajach ujawnia się m.in. poprzez słownictwo w rodzaju: *babeczki, bakalie, biały słodki sos, cherry, ciasteczka z korzennym nadzieniem, czosnek, deser owocowy z rodzynkami, galareta z ryby, gołąbki, grzanki, indyk faszerowany pikantnym nadzieniem ryżowo-mięsny, jabłka, kielbasa, kruche ciasteczka, migdał, nadziewany kasztanami indyk, oliwa, owsianka, pieczony indyk, pudding, pudding z owocami, ryba smażona, słodka czerwona papryka, soczewica, suszony dorsz, potrawy, zupa rybna, zawijaniec z makiem i orzechami*. Taka szufladkowa organizacja tematu w poszczególnych audycjach znacząco wpływa na spójność treściową cyklu, rozwija i systematyzuje wiedzę o tradycji obchodzenia świąt Bożego Narodzenia w Polsce i na świecie.

Audycje z cyklu „Pora na Juniora” w przeważającej większości dotyczą faktów z zakresu szeroko pojętej kultury, zarówno materialnej, jak i duchowej. Znamienne jest, że nastoletni słuchacze, wyposażeni w pewne doświadczenia życiowe i określony zasób wiedzy zdobytej w szkole nie podejmują już tematów służących np. wyjaśnieniu podstawowych praw świata przyrody⁸. Młodzież interesuje się kulturą, tradycją, obyczajowością, ciekawostkami naukowymi, przejawami twórczości artystycznej.

Wiedza kulturowa dotycząca zwyczajów związanych ze świętami Bożego Narodzenia bywa subiektywizowana w formie felietonu. Prezentacja tradycyjnych symboli w aktualnym kontekście – ekonomicznych praw rynku: popytu i podaży – sprawia, że ujawnione treści stanowią continuum wobec tego, co powszechnie wśród młodzieży znane. Poprzez nacechowanie aksjologiczne tekstu pojawia się w nim dodatkowo wartość kształcąca, daleka jednak od dydaktyzmu i moralizatorstwa:

Święta już blisko. Jeszcze co prawda słyszymy w głowach rytmy andrzejkowych tańców, ale to już taki przedświąteczny czas. Ale jeszcze przed świętami, przed choinką i opłatkiem odwiedzi nas św. Mikołaj. Jutro. To znaczy odwiedzi tych, co wciąż w niego wierzą. Szczerze? Myślę, że tego typu dzieciaków jest coraz mniej. Zastanawiam się dlaczego? Może dlatego, że dziś nie tak jak dawniej w wielkim napięciu i z niecierpliwością nie czeka się na tego dobrotliwego staruszka w czerwonym stroju z wielkim worem prezentów na plecach. Dziś postacie Mikołaja przemykają po mieście już od drugiej połowy listopada. Rozumiem, że to chwył handlowców, przedsiębiorców, którzy chcą w ten sposób powiększyć swoje zyski. Ale w rezultacie takich działań coś tracimy. Nie ma tej niemal bajkowej atmosfery, a św. Mikołaj po przyjrzeniu mu się dokładnie zostaje

⁸ Te są domeną dzieci. Zob. B. Boniecka, J. Panasiuk, *Typy wiedzy a gatunkowe wzorce wypowiedzi*, [w:] *Konteksty kulturowe w dyskursie edukacyjnym*, praca zbiorowa pod redakcją J. Oźdźnińskiego i T. Rittel, Kraków 2002, s. 397–425.

zdiagnozowany jako młody chłopak z przyklejoną siwą brodą. Pewnie student dorabiający do stypendium. Inna sprawa to fakt, że tak naprawdę nie najważniejsze są zmiany zauważalne zewnętrznie. Ale te w nas, w środku. Coś się z nami stało.

Powyższy komunikat, mówiący o oczekiwaniu na św. Mikołaja, wskazuje też, że interpretacja rzeczywistości w kategoriach mitologicznych jest tak silna, iż ulega jej znaczna część społeczeństwa. Felieton czytany przez spikerkę udobitnia wspólnotowości wierzeń związanych z tradycją świąteczną i solidarność jednostek w podtrzymywaniu wiary i konwencjonalnej formy obrządku.

Prezentacja wiedzy o obyczajowości świątecznej może przybierać formę porady przesyconej mitologicznym postrzeganiem świata. Wiele z tych wyobrażeń można uznać za przykłady myślenia naiwnego lub naturalnego. Komunikatami zmierzającymi do ujawnienia potrzeby myślenia mitologicznego w życiu i związanego z nim rytuału są teksty horoskopów lub charakterystyki znaków zodiakalnych. Okazuje się, że tak odległa od doświadczenia wiedza może być wykorzystana w bardzo praktyczny sposób. Oto jak w wybieraniu prezentów pod choinkę można wykorzystać upodobania wynikające z astralnej charakterystyki obdarowywanych osób:

Waga kocha rzeczy piękne i stylowe, drobne ozdoby typu broszka, spinka do krawatu, natomiast Skorpionu ucieszy wszystko, co ma w sobie odrobinę namiętności. Arystokratycznemu Lwu wystarczy – przepięknie, najlepiej w złoty papier zapakować – prezent, natomiast Byk lubuje się w luksusie, jedzeniu, więc może kupimy mu prezent w tym kierunku? [...] Rak kocha wspomnienia, pamiątki, fotografie i różne inne drobiazgi, natomiast Rybę zadowoli bilet do kina czy dyskoteki. Baran to wieczne dziecko, więc ucieszy go wszystko, co nowe i oryginalne. Wodnik i Bliźnięta uwielbiają niespodzianki. [...] Koziorożec hołduje tradycji i historii. Strzelec woli prezenty ściśle związane z jego wymyślnym hobby, zawsze rozsądna Panna zadowoli się raczej praktycznym prezentem. Czy kupiliście już wszystkie prezenty? Jeśli nie, to biegiem do sklepu, bo czasu jest już naprawdę niewiele!

Regionalne rozgłoszenie radiowe, a taką jest Radio Lublin, spełniają specjalną rolę w propagowaniu wiedzy o kulturze lokalnej. Informacje o działających w mieście i jego okolicach ośrodkach życia kulturalnego, prezentacja na antenie radiowej form ich działalności, harmonogram imprez kulturalnych odbywających się w regionie to stałe punkty audycji. Wiedza o sposobach realizowania pasji i uczestnictwa w kulturze pełni w audycjach adresowanych do młodzieży szkolnej specjalne funkcje wychowawcze: kształci aktywne postawy, ukierunkowuje na twórczą działalność, uczy także akceptowania rozmaitych zjawisk rzeczywistości, np. wychodzenia w ocenach ponad indywidualne upodobania i przyzwyczajenia. Programy radiowe, wpajając indywidualizm, propagują tolerancję wobec przejawów odmienności:

Obecnie... nnnn sam zauważam to w środowisku lubartowskim. Jest tych parę kapel yyy... robią tam, co mogą, trudno jest im się przebić z... rodzajem muzyki, który sami

próbują propagować. No jest jednak koncert zespołu... yyy... znanego zespołu w Lu... na Lu... w Lubartowie, ściągnął taką publikę, że no... nie ściągnął żaden artysta, nawet ulubiony artysta Krzysztof Daukszewicz, mimo że zapełnił lubartowski ośrodek kultury. Podejrzewam, że gdyby występował w amfiteatrze, no nie miałby takiej publikę jednak jak... jak zespół ten, znany zespół disco polo.

– Tak gra orkiestra dęta LO im. ks. Kwiatkowskiego w Bychawie w Lubelskiem. No tutaj jest wiele utalentowanej młodzieży pochodzącej ze wsi. Ty skąd?

– Z Helenowa.

– Jak się nazywasz?

– Anna Werczuk.

– No, grasz na klarnecie, tu się nauczyłaś grać?

– Tak.

– Ty natomiast na saksofonie?

Wiedza faktograficzna o imprezach kulturalnych o zasięgu lokalnym podawana jest w formie zapowiedzi, informacji, ogłoszeń. Niemal w każdej audycji z cyklu „Junior” pojawia się blok „Co nowego w kulturze?” gromadzący wiadomości o różnych imprezach. Nie każde jednak ogłoszenie podawane jest w takiej samej formie. Sprawozdawczo-informacyjny styl ogłoszeń z powodzeniem bywa zastępowany w radiu bardzo sugestywnym, niemal poetyckim. Taki można odnaleźć w ogłoszeniu o konkursie recytatorskim. Deklamacja fragmentu wiersza dołączona do właściwych informacji ogłoszeniowych (miejsce, czas i rodzaj zdarzenia) stanowi najlepszą zachętę do wzięcia udziału w konkursie:

Mamy informację nie spóźnioną, właściwie aktualną, grudzień się jeszcze nie skończył. Na początku grudnia odbył się w Łomży Trzynasty Ogólnopolski Konkurs Recytatorski. Wzięli w nim udział między innymi Kamil Wojciechowski i Łukasz Fiuta. Yyy... chłopcy uczą się w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym przy ulicy Hirszfelda sześć w Lublinie i odnieśli tam, można powiedzieć, niesamowity sukces. Bardzo serdecznie wam gratulujemy. Dziś wszyscy będziemy mieli możliwość i niewątpliwą przyjemność posłuchania fragmentu jednego z nagrodzonych wierszy, a z Łukaszem Fiutą spotkamy się w jednym z najbliższych „Klubów Pasjonata.”

Zastukaj palcem w ścianę.

Z dębowego klocka wyskoczy kukulka.

Wywoła drzewa, jedno i drugie, aż stanie las.

Niektóre zjawiska rzeczywistości lokalnej bywają interpretowane w kontekście wiedzy o obcej kulturze, w przypadku omawiania zajęć subkultury graffitiarzy – o kulturze zachodniej. Ogólna wiedza o modzie muzycznej, o stylach i ich przejawach w wyglądzie, zachowaniu itp. stała się podstawą poniższego tekstu:

– To przyszło z USA razem z kulturą hip hop. To jest właśnie graffiti i rap, skey... skejci, drewnach, Murzyni i te całe wansy, szerokie spodnie.

– No to było coś takiego, że po prostu młodzież w gettach zamiast wyzywać się i latać z pistoletami po ulicach, zaczęła sobie mmmalować i w ogóle jakieś zakłady i tak dalej. No i po prostu w ten sposób malując sobie, to oni się wyzywali.

Poziom wiedzy o kulturze wśród słuchaczy bywa weryfikowany w konkursach radiowych. Sprawdzana jest zwykle wiedza faktograficzna z różnych dziedzin: muzyki, filmu, sportu itp.:

- Pytanie numer trzynaście: Jaki film jest promowany przez ostatnią piosenkę „Elektrycznych Gitar”?
- Yyy To będzie *Kiler*.
- Oczywiście! Pierwszy punkt dla ciebie.

Wiedza przekazywana w audycjach radiowych przeznaczonych dla młodzieży pełni ważną funkcję poznawczą⁹. W audycjach z cyklu „Pora na Juniora” jest wiele potwierdzeń takiego rozumienia funkcji. Funkcja poznawcza najwyraźniej realizuje się w *zagadkach*. W znacznej mierze spełnia się także w *konkursach*, wszak chodzi w nich o odkrycie rzeczy nie wszystkim znanej lub znanej w niejednakowym stopniu. W „Juniorze” pytania konkursowe dotyczą głównie znajomości nazw młodzieżowych zespołów artystycznych (głównie zagranicznych), nazwisk piosenkarzy, utworów wokalnych lub instrumentalnych, wydawanych albumów, głośnych filmów, rzadziej wiedzy na temat pisarzy i ich dzieł, postaci historycznych i sportu.

Jak z powyższego wynika, przedmiotem wiedzy w audycjach radiowych z cyklu „Pora na Juniora” jest szeroko pojęta kultura. Zarówno nadawcy, jak i odbiorcy audycji – mający za sobą pewien etap edukacji szkolnej – reprezentują już taki zasób wiadomości, który pozwala im interpretować zjawiska zachodzące w przyrodzie, rozumieć przyjmowane role społeczne, znać sytuacyjne uwarunkowania swoich zachowań. Ciągłe jednak nie do końca jasne są kulturowe korzenie różnych przejawów aktywności ludzkiej i kryteria ich oceniania.

Typ racjonalności

Podawane na antenie radiowej informacje mają różny status. Wynika on z przyjętego typu racjonalności. Sposoby rozpoznawania rzeczywistości mogą opie-

⁹ Zdaniem A. Furdala, funkcja poznawcza spełnia się przede wszystkim w momencie nadawania nazw obiektom wyróżnianym w rzeczywistości. „Nazwy są znamiem poznania ludzkiego” – pisze uczony. Człowiek określa nazwami wszystko i wszędzie. Tak czynią zarówno dzieci, jak i dorośli, prosty lud i poeci. Bez nazw nie można by było w sposób jasny i niezmienny odróżnić dwóch wyobrażeń. A. Furdal, *Językoznawstwo otwarte*, Opole 1977. Do komunikatów spełniających cele poznawcze w „Juniorze” należy zaliczyć teksty traktujące o sposobach nadawania imion w Polsce na przestrzeni wieków czy o tradycji czczenia św. Mikołaja, także o zwyczajach bożonarodzeniowych w różnych krajach: Grecji, Anglii, Australii, Meksyku itp. Podaje się w nich takie informacje, które nie są możliwe do zdobycia za pośrednictwem codziennych potocznych rozmów.

rać się na prawach logicznego rozumowania, wynikać z empirycznego doświadczenia, powstawać w efekcie sensualnej działalności człowieka lub opierać się na przyjętym systemie wierzeniowym. Efektem poznania w ramach któregoś z wymienionych systemów jest wiedza naukowa (encyklopedyczna), praktyczna czy mitologiczna. Każdemu typowi wiedzy odpowiadają określone wzorce gatunkowe. Dla wiedzy naukowej będzie to np. artykuł, referat, studium, wykład, traktat itp.¹⁰. W tekstach przeznaczonych do szerokiego odbioru, a takimi są intencjonalnie wypowiedzi radiowe, rezygnuje się z naukowej terminologii. Naukowy wywód zastąpiony jest sprawozdawczym sposobem prezentowania wiedzy przy użyciu słownictwa ogólnego, zapewniającego komunikatywność przekazu. Wiedza popularna, powszechna, ogólna wyrażana jest w radiu w gatunkach, takich jak: artykuł encyklopedyczny, charakterystyka, definicja słownikowa, zagadka, np.:

Pierwszym badaczem Księżyca, twórcą nauki o naszym naturalnym satelicie Selenografie był Polak. W roku 1647 opisał powierzchnię Księżyca i zamieścił jego mapy wykonane w swoim gdańskim obserwatorium. Wśród instrumentów muzycznych, które przeważnie sam budował, wyróżniał się ogromny... ogromny na ówczesne czasy teleskop mierzący około 50 m. Badał również inne ciała niebieskie. Odkrył 9 komet i 7 gwiazdozbiorów, a w opracowanym przez niego atlasie nieba znalazło się ponad 1500 gwiazd. O kogo chodzi? Czekamy na wasze listy.

W tekście ujęto, potwierdzone w środowisku specjalistów, fakty z zakresu astronomii. Jednakże informacja w swoim językowym uporządkowaniu nie nosi wszystkich znamion stylu naukowego. Choć występują tu terminy związane ze specjalistyczną dziedziną wiedzy (np. *teleskop*, *kometa*, *gwiazdozbiór*), są to nazwy ogólnie znane¹¹. Nadawca tego tekstu odwołał się w warstwie językowej do zdobytych już – zapewne w szkole – przez nastolatków wiadomości z zakresu astronomii, a konstruując ten rodzaj zadania, oparł się na założonych u odbiorców umiejętnościach wykorzystania materiałów źródłowych w celu samodzielnego rozwiązania niewiadomej z zagadki.

Nie zawsze wiedza znajduje wymiar intelektualny – bywa realizowana w postaci konkretnych, skutecznych zachowań. Te przejawy nieuświadomionych umiejętności nazwijmy wiedzą praktyczną. W niektórych konkursach organizowanych dla słuchaczy na antenie radiowej chociaż chodzi o kwestie językowe, to nie dotyczą one teorii lingwistycznej. W poprawnym wypowiedzianiu zdań nasyconych trudnościami natury fonetycznej, np. licznymi powtórzeniami jednorodnych zbitków spół-

¹⁰ Por. S. Gajda, *Podstawy badań stylistycznych nad językiem naukowym*, Warszawa 1982; idem, *Styl naukowy*, [w:] *Encyklopedia kultury XX wieku*, t. II: *Współczesny język polski*, pod red. J. Bartmińskiego, Wrocław 1993, s. 173–189; H. Belke, *Problemy typologii i klasyfikacji tekstów użytkowych*, „Pamiętnik Literacki” LXX, 1979, z. 3, s. 323–346.

¹¹ S. Skorupka, H. Kurkowska, *Stylistyka polska*, Warszawa 1959; *Pojęcie derywacji w lingwistyce*, pod red. J. Bartmińskiego, Lublin 1981.

głoskowych *strz, trz, chrz, szcz, zz*, kompleksów eholalicznych i glossolalii¹², liczą się raczej sprawności motoryczne, niżeli lingwistyczna świadomość fonologicznej budowy wyrazu. Ćwiczenia na zdaniach w rodzaju:

Trzciniński wpadł w trzęsawisko pod Szczebrzeszynom.

Mysz szybko odskoczyła, a chrząszcz szczypał łuseczkę fasoli zzółkłej.

Włos siwy spadł łowczemu Urbanowi na kark kornie zgięty.

kształtują umiejętności wymawianiowe uczestników konkursu, wskazują na potrzebę zwracania uwagi na kształt polszczyzny mówionej, jej poprawność i estetykę. W dobie wyraźnego rozluźnienia zasad i przepisów językowych kultura słowa, dobra dykcja i komunikatywność są szczególnie cenne. Rebusy, konkursy, zagadki, w tym gry językowe, stanowią stałą praktykę w przedszkolu i szkole. Podobnie jak dzieci, wskazane formy zabawy i nauki ochoczo przyjmuje młodzież, a nawet dorośli. Można nawet mówić o modzie w tym względzie, która poza placówkami dydaktyczno-wychowawczymi obejmuje również media.

Wiedza praktyczna może być przydatna dla wypracowania strategii postępowania. Tekst skierowany do osoby wybierającej się na zabawę andrzejkową sformułowany przez jedną z autorek audycji mający postać rady wynika z jej indywidualnego doświadczenia. Dydaktyzm przejawia się tu przede wszystkim w użyciu imperatywnych form czasowników: *po pierwsze upewnij się, że wiesz, dokąd idziesz [...]; po drugie [...]; po trzecie [...] pomyśl o odpowiednim stroju; zaplanuj [...] z głową; sprawdź na kilka dni przed, czy...; zadbaj o to, by dzinsy i koszula były czyste i nie odstraszały tłustymi plamami po przedwczorajskich gołąbkach; pomyśl też o tym... o odpowiednim obuwiu; powtarzam więc, zastanów się, dokąd pójść*. Dydaktyzm jest subtelniejszy, gdy pouczenie i moralizowanie wyraża się słowami *ostrożnie i radzić*. Za dydaktycznie skuteczne uznać należy też formy stopnia wyższego i najwyższego przymiotników i przysłówków, szczególnie gdy stopniowane są wyrazy dodatnio nacechowane: *ostrożnie ze ślicznymi butkami nabytymi za pięć dwunasta, których jeszcze nigdy nie miałaś lub nie miałeś nigdy na nogach; radzę zapytać o to mamę lub jeszcze lepiej babcię; tak naprawdę najważniejszy jest dobry humor*.

Typ racjonalności ludowej, związanej z mitologiczną interpretacją świata, obserwować z kolei można w poniższym tekście. Choć dotyczy on zwyczajów andrzejkowych, jest raczej rodzajem instrukcji wróżenia sobie w przededniu imienin Andrzeja:

W pustym pokoju stawiamy dwa lustra i dwie świece umieszczone po bokach jednego z nich. Drugie lustro ustawiamy tak, aby widzieć w nim płonące świece, które trzeba zapalić o północy. Teraz wypowiadamy magiczne słowa: „Mój wybranku, proszę szczerze, przyjdź dziś do mnie na wieczerzę” i patrzymy uważnie w drugie lustro, kto się w nim pojawi, może ukochany?

¹² *Szkolna terminologia nauki o języku (w układzie systematycznym). Dla nauczycieli i uczniów*, opracowała J. Kwiek-Osiowska, Kraków 1988.

Wróżby andrzejkowe są znakomitą okazją dla scalania środowiska młodzieżowego. Młodych absorbują tematy erotyki i perspektyw w tym względzie, kwestie szybkiego awansu i powodzenia materialnego. To wszystko znajdują we wróżbach. Wróżby pozwalają uświadomić sobie wiedzę o własnych uczuciach, ułatwiają wybór, wyznaczają kierunek postępowania. Jeśli nawet się nie wierzy w ich odniesienie do rzeczywistości, to z pewnością dla kogoś, kto uczestniczy w nich bezpośrednio, jest czymś bardzo atrakcyjnym.

Uczeni dowiedli¹³, że współczesne społeczeństwa wcale nie są bardziej niż dawne osadzone na racjonalnych podstawach. Jest to fakt semiologiczny. Okazuje się, że większość wyborów jest uwarunkowana nieświadomymi przedstawieniami mitycznego pochodzenia. Nawet tak małe grupy jak te młodzieżowe oddane jakiemuś obrządkowi stanowią dobre tej myśli potwierdzenie.

Zakres wiedzy

Dla fortunnego i poznawczo wartościowego przebiegu konwersacji niezbędne jest stosowanie pewnych zasad. W literaturze językoznawczej wyróżniono reguły doboru treści komunikatu tak pod względem ilościowym, jak też jakościowym¹⁴. Zakres kompetencji radiosłuchacza jest dla autorów programu zagadką. Stąd w poszukiwaniu płaszczyzny porozumienia jedynym punktem odniesienia jest program szkolny. Zakres wiedzy szkolnej (tu: z zakresu chemii) pozwala zatem sformułować – bez konieczności odwołania się do specjalistycznych opracowań – odpowiedzi na pytanie postawione w konkursie:

Był słynnym szwedzkim chemikiem, twórcą przemysłu materiałów wybuchowych. W 1864 r. udało mu się u... otrzymać nitroglicerynę w większej ilości. W 1867 roku wynalazł dynamit, a osiem lat później – żelatynę dynamitową. Znany również z tego, że założył słynną fundację. O kogo chodzi?

Wynikiem szkolnego kształcenia jest znajomość mechanizmów stylizacji. Umożliwia ona zachowania kreatywne względem języka. Świadczą o tym teksty stylizowane przez autorów audycji bądź to na język archaiczny, bądź to na język grupy społecznej (socjolekt), bądź też na obydwie odmiany równocześnie, czego konsekwencją jest komiczność wystąpień. Oto przykład archaizacji języka w jednym z felietonów: *młode do zabawy skore pachole; bywalec salonowy; tańce, hulanki swawole; docen proszę; w ferworze; piszę, co następuje; w ilości pięćdziesięciu dusz.*

Kształcenie świadomości metajęzykowej przybiera w audycjach radiowych formę systemowego nauczania języka angielskiego. Tematy lekcji dotyczą

¹³ Pisze o tym P. Guiraud w pracy *Semiologia*, Warszawa 1974.

¹⁴ Por. zasady zachowań konwersacyjnych sformułowane przez H.P. Grice'a, w pracy *Logika a konwersacja*, przekład B. Stanosz, [w:] *Język w świetle nauki*, Warszawa 1980, s. 91–114.

zwykle uczestnictwa w kulturze, np. wyjścia do galerii sztuki itp. Pośrednio znajomość języka angielskiego jest popularyzowana poprzez teksty piosenek emitowanych w trakcie audycji.

Wiedza metajęzykowa bywa w radiu prezentowana w sposób dość szeroki, np. w notatce odczytanej przez spikerkę na temat sposobów nazywania świętego Mikołaja w różnych krajach. Niestety wymowa nazw obcych budzi duże zastrzeżenia:

Dawno dawno temu w mieście Mirant [właściwa nazwa – *Mira*] w Azji Mniejszej urodził się chłopiec o imieniu Mikołaj. [...] Wszystkie dzieci na całym świecie oczekują na przybycie świętego Mikołaja i chociaż jego imię brzmi różnie w językach świata, niecierpliwość najmłodszych wszędzie jest taka sama. Mali Francuzi na przykład wyczekują per Noell, Niemcy – Wajnantsmana [niem. *Weihnachtsmann*], Duńczycy – Julemana, a dzieci amerykańskie zaglądają do kominków, gdyż santa Klaus... santa Klos [ang. – *Santa Claus*] ma zwyczaj przybywać właśnie tą drogą. Na półkuli południowej w Chile prezenty przynosi stary Pascha, który przyjeżdża sałmami zaś zaprzężonymi w la... w ramy. Yyy... w Polsce przy choince pojawia się gwiazdor. Był czas, że święt... świętego Mikołaja nazywano u nas i w krajach sąsiednich Dziadkiem Mrozem, ale dzieci wiedziały, że to biskup z Mir [powinno być – z *Miry*]. I tak tradycja przetrwała do dzisiaj.

Jakość wiedzy

Dla kilkunastoletnich nadawców audycji i jej odbiorców wspólnym doświadczeniem mentalnym jest wiedza szkolna. Wiadomości zdobywane w szkole są często treścią pytań w konkursach telefonicznych prowadzonych na antenie radiowej. Merytoryczne cele zadań konkursowych związane są z porządkowaniem, utrwalaniem, ustalaniem, sprawdzaniem i rozwijaniem wiedzy ogólnej o literaturze, historii i kulturze polskiej oraz światowej. Nie zawsze weryfikacja podstawowych wiadomości będących przedmiotem pytań konkursowych daje zadowalające rezultaty. Por.:

W ubiegłym tygodniu nikt z was nie wiedział, skąd pochodzi nasz cytat yyy... „dobrze widzicie tylko sercem, najważniejsze jest niewidoczne dla oczu”, a jednak Marek Hacewicz przysłał do nas kartkę i bardzo dobrze odpowiedział. Podany cytat pochodzi z książki *Mały Książę*, której autorem jest Antoine de Saint-Exupéry.

– Kto napisał *Emancypantki*? [...]

– Yyy... Budka Suflera?

– Nie, to chodzi o powieść!

– Aaaa!

– Kto napisał *Emancypantki*?

– Yyy... Bolesław Prus?

– Podaj pełny tytuł epopei Mickiewicza.

– *Pan Tadeusz*?

– Dalej.

- No, a pełny tytuł? [...]
- *Pan Tadeusz, czyli ostatni zjazd na Litwie?*
- Yhy... a dalej pamiętasz? Tam jeszcze coś było.
- Ojejku, to było tak dawno.
- No, uznamy ci pytanie.
- Historia szlachecka z roku, z roku... ojej 1811–12 we 12 księgach wierszem.
- Świetnie!
- Świetnie! Świetnie! Wygrałeś!

Zwycięstwo w konkursie telefonicznym nie wydaje się zasłużone. Prezenterzy nie zauważyli istotnych błędów rzeczowych („zjazd” zamiast „zajazd”), oceniają wykonanie z takim mozołem dość prostego dla każdego Polaka zadania jako – *Świetnie! Świetnie! Dobrze z pamięcią! Super!* Abstrahując od poznawczych defektów tak prowadzonego quizu, wątpliwości budzi moralny aspekt wygranej w konkursie.

Poza wiedzą ogólną, która jest wspólna wszystkim grupom społecznym, w audycjach z cyklu „Pora na Juniora” przewijają się tematy szczegółowe charakteryzujące subkulturę młodzieżową. Nie podlega dyskusji fakt, że środowiska uczniowskie wykształciły osobną odmianę języka obsługującą zarezerwowane dla tej grupy osób dziedziny życia. Język społeczności młodzieżowej określany jest gwarą środowiskową, slangiem uczniowskim, bądź socjolektem¹⁵. Czynniki, które wpłynęły na odmienność komunikacji językowej wśród młodzieży dadzą się sprowadzić do dwu typów: pierwszy związany jest z charakterem działalności członków tego środowiska, drugi dotyczy przyjętego w tej grupie systemu wartości. Słownictwo badanych audycji odzwierciedla zakres zainteresowań środowiska młodzieżowego oraz swoisty sposób percepcji i oceny świata. W tym przypadku komunikowana treść ma mniejszą wagę niż fakt własnego istnienia i przynależności do grupy¹⁶. Oficjalność radiowego przekazu przełamywana jest wprowadzeniem slangu subkultur, charakteryzującego się: – wulgaryzacją języka¹⁷: *świr, bujać się na parkiecie, klimaty odjechane, towarzyscho, mózg topnieje, Super!, beznadzieja, szajs, chała, przypierdzielają się*; – wprowadzeniem słów żargonowych: *badziewie; podpis zwany jest tagiem*; – nadużywaniem ekspresywizmów: *latać z pistoletami po ulicach; wymyślamy sobie w domciu wszystko i to później się przelewa na ściankę, nie?*; – nadmiernym stosowaniem potoczizmów (w składni obecne są w postaci pytań upewniających): *Mi się spodobało takie malowanie, nie? Wszystko to to z głowy, nie?*; – użyciem formuł (utartych połączeń o statusie zwyczajowym)¹⁸: *jakiś szablon nie szablon*; – wykorzystaniem elips: *kto ma stać na czatach, jakby nasi ko-*

¹⁵ L. Kaczmarek, T. Skubalanka, S. Grabias, *Słownik gwary studenckiej*, Lublin 1994.

¹⁶ P. Guiraud, op. cit.

¹⁷ J. Anusiewicz, J. Skawiński, *Słownik polszczyzny potocznej*, Warszawa 1996.

¹⁸ J. Bartmiński, *O pewnej różnicy między językiem pisanym a mówionym (zasada minimalizacji wyboru)*, „Prace Filologiczne”, t. XXV, Warszawa 1974, s. 225–232.

chani stróże prawa i porządku [tu potrzebne: nadeszli]; no i... i wtedy właśnie jak sobie idziemy, no to... no to wiadomo po prostu, i są projekty..., później trochę sobie na włosach taką... klejrolem czy czymś; – manierycznym stosowaniem jednorodnych wskaźników zespolenia no i, no to: No i jest tak [...]; no to wcześniej mamy przećwiczone [...] no i... i wtedy właśnie [...]; no to... no to wiadomo po prostu [...]; – nadmiarowością pustych znaczeniowo lub nieprecyzyjnych wypowiedzeń: i w ogóle jakieś zakłady i tak dalej; badziewie może być naprawdę badziewiem. Bardzo potoczna jest również frazeologia (często z modyfikacjami i parafrazowana): do tego trzeba mieć naprawdę już dryg; są gusta i guściki; Jedni się rodzą w czepkach, a on się urodził ze sprayem... Ja farbę wyssałem zamiast mleka z piersi matki.

Wyrażenia żargonowe i emocjonalny kształt intonacyjny wskazują na spontaniczność w zachowaniach interlokutorów, z pewnością przesłaniają racjonalne, me rytoryczne treści przekazu. Ten typ wiedzy odwołuje się do analizy własnych odczuć i gustów, nie zaś do argumentów obiektywnych. Jakościowo jest to wiedza nieskonwencjonalizowana, jednostronna.

Do kogo wiedza należy

Jeżeli jakaś wiedza jest doświadczeniem wspólnym, zyskuje miano wiedzy obiektywnej, powszechnej, jeśli zaś należy do pojedynczych osób nazywana bywa wiedzą subiektywną, indywidualną. Wiedza przekazywana na antenie radiowej należy przede wszystkim do autorów programu i prezenterów, na nich więc spada wielka odpowiedzialność za prawdziwość emitowanych informacji. Moralny obowiązek upowszechniania przez radio wiadomości pewnych wynika z opinio-twórczego charakteru rozgłośni.

Dziedzina wiedzy, wokół której skupione są informacje, jest zwykle wcześniej zaplanowana i zapowiadana:

- Tematem wiodącym będą dzisiaj oczywiście andrzejki. Powiemy wam, jak się bawić, gdzie się bawić, będzie felieton, konkursy, reportaże, no i jak zwykle...
- Dzisiaj opowiem wam trochę o tym, skąd wywodzi się tradycja mikołajek.
- A dzisiaj, tak jak zapowiadaliśmy wam tydzień temu, będziemy rozmawiać o muzyce, dokładnie o muzyce disco polo...

Wyszczególnienie tematu czy bloków tematycznych może być też poprzedzone pytaniem: *Co nowego w kulturze?* Taka zapowiedź jednoznacznie określa następujące po niej typy informacji. Wyliczone są zdarzenia kulturalne, które będą organizowane w mieście czy regionie: *Skoro się bawimy, to „Art-Bis Klub” zaprasza w sobotę i niedzielę na andrzejki z ba... z białą magią, przepraszam was bardzo.*

Pytanie inicjujące temat jest zatem pytaniem pozornym, ponieważ wiadomo, że spiker sam na nie odpowie lub odpowie na nie współuczestniczący w prowadzeniu audycji drugi prezenter. Dla wyrównania dysproporcji wiedzy między nadawcą

a odbiorcą wykorzystywany bywa gatunek tekstu radiowego, optymalny dla przekazywania obiektywizowanej, faktograficznej wiedzy – informacja. Jeżeli odbiorca ma szansę zaprezentować swą wiedzę na antenie radiowej, to odbywa się to w trakcie rozmów telefonicznych lub ogłaszanych konkursów. Rozmowy prowadzone za pośrednictwem telefonu wymagają ścisłej organizacji. W przypadku gdy kompetencja jednego z uczestników dialogu jest niewystarczająca, pojawia się konieczność sterowania jego zachowaniem tak, by cel komunikacji został osiągnięty. Sterowanie może dotyczyć samej organizacji przekazu, jego formy, ale także znaczenia:

- Jak nazywa się dezodorant firmowany przez grupę Spice Girls?
- Yyy yyy...
- No to bardziej kobiece...
- Pikanterii w sobie trochę ma...
- No...
- Nazwa zespołu coś sugeruje...
- Impuls?
- No pewnie!

W rozwiązywaniu przedstawionego wyżej zadania konkursowego wykorzystany został typ operacji umysłowych wyzyskującym informacje z jedną tylko odpowiedzią jednoznacznie przy tym oceniającą zdarzenie. Ponadto treści pytań konkursowych dotyczą faktów obiektywnie potwierdzonych, należących do powszechnych doświadczeń poznawczych adresatów audycji.

Wiedza subiektywna, jeżeli jest prezentowana przez kogoś o zawodowych kwalifikacjach i dużej praktyce lub jest zbieżna z wiedzą większości, brzmi przekonująco i jest przyjmowana jako autorytatywna prawda. Stąd w tekstach radiowych spotyka się wypowiedzi ekspertów w jakiejś wąskiej dziedzinie, np. informacje o modach muzycznych budzą zaufanie, jeżeli wypowiada je osoba dorosła pracująca w sklepie muzycznym i znająca popyt na rynku muzycznym. Dodatkowo autentyzm przedstawianych faktów potwierdza forma reportażu. Tak jest w poniższym przypadku:

- Śpiewać każdy może i słuchać tego również. Jak przyszedłem do pracy tutaj kilka lat temu, to nie znałem nawet jednego zespołu, bo się tym nie interesowałem. Teraz między innymi to [nagrania z muzyką disco polo] sprzedają i uważam, że każdy ma prawo słuchać tego, co mu się podoba. Jeżeli nie lubi, no to nie słucha.
- A już tak mówią o pozostałych rodzajach muzyki, co teraz najlepiej sprzedaje się z tej muzyki szerszej?
- To, co ogólnie na świecie. Przeboje, Titanic, wielki hit na całym świecie, muzyka z filmu, Celin Dion, najnowsza płyta, na której jest ten przebój [*My heart...*] nowa płyta Madonny, teraz... yyy z muzyki dyskotekowej wielkie szaleństwo na punkcie Modern Talking, zespołu, który wznowił działalność i nagrał nową płytę z... ze starymi i nowymi przebojami. Nowa płyta Metaliki popularna jest cały czas, zespoły takie, jak Prodigé, Apollo.

Rzetelność informacji potwierdza się w warstwie leksykalnej. Z jednej strony profesjonalizm wynikający z użycia terminów muzycznych, nazw zespołów i nazwisk wykonawców, z drugiej zaś – użycie slangu młodzieżowego budzi zaufanie słuchaczy względem mówiącego, reprezentującego w swym socjolekcie wspólny z odbiorcami system poznawczy i aksjologiczny.

* * *

Poddany merytorycznej i lingwistycznej analizie cykl adresowany do młodzieży szkolnej „Pora na Juniora” pokazuje, że audycje w swojej zawartości treściowej pomijają, znane już z wcześniejszego kształcenia, wiadomości o naturalnych prawach rządzących światem przyrody. W przypadku kilkunastoletnich odbiorców istotne stają się treści dotyczące uczestnictwa człowieka w kulturze, interpretacji rzeczywistości ze względu na obowiązujące w niej paradygmaty aksjologiczne, relacje społeczne oraz indywidualne potrzeby jednostek. Formy, za pomocą których treści te są przekazywane, mają charakter *stricte* językowy, a więc odwołują się do pojęciowego, abstrakcyjnego sposobu myślenia, który charakteryzuje rozwój intelektualny nastoletnich adresatów programu radiowego.

Życzliwość i aprobatą osób prowadzących cykl zapewniają słuchaczom zabierającym głos na antenie radiowej poczucie bezpieczeństwa i wolności słowa. Stworzenie młodym słuchaczom przez autorów audycji warunków do autentycznej ekspresji poglądów, przekonań i ocen – czasem nawet bardzo naiwnych i śmiesznych – wiąże się ze stosowaniem przez autorów audycji radiowych stylu demokratycznego, a nawet partnerskiego. Taki rodzaj relacji pomiędzy nadawcami a odbiorcami audycji radiowych kształtuje u tych drugich poczucie godności własnej i innych ludzi.

Nie można procesu nabywania wiedzy rozpatrywać i oceniać w izolacji od jej treści oraz możliwości zastosowania w praktyce. Wiedza powinna być uznana za pożyteczną i odpowiednią dla określonej grupy społecznej, a jej nośniki – audycje – integrować odbiorców, wzmacniać w nich poczucie przynależności do wspólnoty narodowej i utwierdzać w przekonaniu, że słowa Katona „Nigdy nie przerywaj swej nauki i uczyn tak, by zawsze pomnażać to, co już wiesz” były nie tylko programowym postulatem radia, ale dewizą życiową każdego słuchacza.

Types of knowledge and pragmatic context of them

Abstract

The subject of the paper is the contents of some radio broadcast texts prepared for the youth at school age. The addressee are young people who got some knowledge during school education and they can interpret the natural-biological aspect of reality, but they still need to learn enough the cultural and social realities to manage them rationally, self-dependently, and safely. Radio broadcasting nowadays is of great importance in creating the view of the world and the value hierarchy as well as propagating definite ways of behaving.

The authors tried to answer several questions: what type of knowledge finds its explication in radio broadcasts prepared for the youth, what does the knowledge concern, what level of rationality does it represent, what is its scope and quality, who does it belong to and by what means is it communicate? Moreover the authors analyzed the contents of some radio broadcasts considering variables arising from specificity of communicational situation (i.e. pragmatic one), from cognitive experiences gained by listeners at school, and from functions that broadcasts fulfil in general course of education and upbringing of the youth.

Additionally, the authors discuss forms and speech genres being used to impart knowledge. They also search for relations between genre form of a broadcast and the type of contents and the specificity of radio as a medium.